

Motion till riksdagen 2025/26:4180

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:254 Förbättrade förutsättningar för operativt militärt samarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag till 2 § i lagen (2020:782) om operativt militärt samarbete där regeringen, i enlighet med vad som anförs i motionen och vad nuvarande lag gör gällande, endast får överlåta förvaltningsuppgifter till den aktuella parten för att i enlighet med internationell rätt möta ett väpnat angrepp mot Sverige om Sverige är i krig eller krigsfara, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förtydligande i lagen (2020:782) om operativt militärt samarbete för att tydliggöra gränserna för bemyndigandet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Motivering

Vänsterpartiet är i grunden positivt till att lagen om operativt militärt stöd ändras. Lagen behandlar i dag utländsk trupp från Finland utifrån tidigare försvarssamverkan, amerikansk trupp från DCA-avtalet och utländsk trupp från annat EU- och Natoland utifrån beslut i maj 2022 då Sverige inte var medlem i Nato. Lagstiftningen behöver enas och rimligtvis bör samma lagar gälla oavsett vilket Natoland som den utländska truppen kommer ifrån.

I propositionen lämnar regeringen förslag som syftar till att skapa bättre förutsättningar för det operativa militära samarbetet inom Nato. Det handlar bl.a. om andra

stateras förutsättningar att vidta militära försvarsåtgärder på svenskt territorium. Precis som konstateras i propositionen förutsätter folkrätten som utgångspunkt att regeringen har lämnat samtycke till utländsk militär närvaro i Sverige. För att främmande stater ska få de maktbefogenheter man bedömer är nödvändiga för Natos verksamhet krävs dock i dag beslut av riksdagen.

Vänsterpartiet är emot att Sverige gick med i Nato. Vi krävde en folkomröstning för att befolkningen skulle få säga sitt. Vänsterpartiet ser med oro på hur Sverige kan komma att bli en del av krig och konflikter vi själva inte valt. Det ökar inte säkerheten för vare sig svenska medborgare eller vår omvärld. Natomedlemskapet är nu dock en verklighet, och mycket av det svenska försvarets verksamhet kommer att ha en koppling till Nato. Vänsterpartiet förstår behovet av att anpassa lagstiftningen för att Sverige ska kunna genomföra de åtaganden ett svenskt medlemskap i Nato innebär. Vi ser också ett behov av att ändra en lagstiftning som i dag består av ett lapptäcke av tidigare beslut. Vi menar dock att det finns starka skäl att vara restriktiv i de delar som inte är helt nödvändiga. Det gäller bl.a. staters möjlighet till myndighetsutövning och våldsanvändning i Sverige i både freds- och krigstid. Det är av största betydelse att Sverige även framöver, trots medlemskapet i Nato, ska kunna agera självständigt i utrikes- och säkerhetspolitiken, bestämma själv över utvecklingen av vårt eget försvar, värna det nationella självbestämmandet samt göra egna analyser och ställningstaganden med en levande och folklig debatt.

En maktförskjutning från riksdag till regering

Den nuvarande lagstiftningen ger regeringen rätt att be om militärt stöd från Nato och dess medlemsländer eller från medlemmar i EU om Sverige utsätts för ett väpnat angrepp, om Sverige är i krigsfara eller för att stoppa kränkningar av svenskt territorium.

I propositionen föreslås att regeringen får besluta att Nato och dess medlemsstater eller medlemmar i EU vid genomförandet av militär verksamhet för avskräckning och försvar får vidta militära försvarsåtgärder i enlighet med internationell rätt på svenskt territorium. I och med det överläts förvaltningsuppgifter till Nato eller den aktuella staten. Skillnaden är alltså att det inte längre behöver handla om försvaret av Sverige för att regeringen ska ges mandat att besluta om andra länders handlingsfrihet på svenskt territorium. Det krävs heller inte längre att Sverige ska befinna sig i krig eller krigsfara. Detta betyder i praktiken att regeringen kan ge en utländsk aktör (Nato och dess medlemsländer eller medlemmar i EU) beslutanderätt kring militär verksamhet i Sverige i fredstid som inte syftar till att försvara Sverige.

Regeringsformen kräver ett beslut från riksdagen för att ett utländskt organ ska kunna utföra förvaltningsuppgifter och myndighetsutövning i Sverige. Att en främmande stat ges långtgående maktbefogenheter i Sverige kan få konsekvenser för den enskilde, men också säkerhetspolitiskt. Vid ett väpnat angrepp mot Sverige finns det skäl att skyndsamt kunna ta beslut för att försvara medborgarna. Den föreslagna ändringen ger dock regeringen mandat att ta beslut som tidigare låg på riksdagen.

I propositionen konstateras att en följd av regeringens förslag är att regeringen ”kan tillåta åtgärder som medför att Sverige kan anses vara part i en väpnad konflikt”. Detta gäller även om det inte är svenska styrkor som agerar. Det kan t.ex. handla om att

Sverige tillåter att allierade styrkor riktar stridshandlingar mot angripande styrkor från svenskt territorium i enlighet med Natos kollektiva försvarsåtgärder.

Vänsterpartiet har länge varnat för att ett svenskt medlemskap i Nato riskerar att dra in oss i krig och konflikter vi själva inte valt. Att rätten att besluta om åtgärder som kan få långtgående säkerhetspolitiska konsekvenser för Sverige och Sveriges medborgare förskjuts från riksdag till regering är olämpligt. Vi menar därför att beslut som rör andra länders förvaltningsåtgärder på svenskt territorium även fortsatt ska tas av riksdagen.

Tidöregeringen har tidigare lagt förslag som innebär en liknande maktförskjutning. Genom propositionen En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar (prop. 2025/26:6) gavs regeringen utökade befogenheter vad gäller att sända väpnad svensk trupp utomlands inom ramen för Natos verksamhet trots att det enligt vår bedömning varken var nödvändigt eller lämpligt. Läs mer i vår motion med anledning av proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar (mot. 2025/26:309). Vänsterpartiet menar att det finns starka demokratiska skäl att i möjligaste mån värna riksdagens beslutsfattande i frågor som ytterst handlar om svenska medborgares säkerhet.

Regeringen bör återkomma med ett nytt förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt samarbete där regeringen, i enlighet med vad som anförs i motionen och vad nuvarande lag gör gällande, endast får överlåta förvaltningsuppgifter till den aktuella parten för att i enlighet med internationell rätt möta ett väpnat angrepp mot Sverige om Sverige är i krig eller krigsfara. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utländska styrkors rätt att använda våld

I propositionen föreslås utländsk militär ges mandat att utöva våld för att exempelvis upprätthålla ordningen inom styrkan och vid bevakning av skyddsobjekt. Vänsterpartiet ser att det kan finnas ett behov av att ge ett visst sådant mandat till utländska styrkor, inte minst för att inte behöva ta Försvarsmaktens resurser i anspråk. I likhet med flera remissinstanser menar vi dock att ansvaret och rättsordningen bör tydliggöras.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen lyfter i sitt remissvar hur direktiven för väpnat våld, s.k. rules of engagement, ser olika ut i olika Natoländer. Det kan i sin tur leda till olika tolkningar om våldsanvändning. Som exempel lyfts de kränkningar av Natomedlemmars luftrum som skedde under hösten 2025.

Även om den sändande statens personal ska respektera lagstiftning i den mottagande staten finns det inget tillförlitligt system för att säkerställa detta. Vänsterpartiet lyfte en liknande kritik mot utformningen av det s.k. DCA-avtalet i vår motion med anledning av proposition 2023/24:141 Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater (mot. 2023/24:2900).

Göteborgs universitets juridiska institution skriver i sitt remissvar att det framgår av tidigare förarbeten att de befogenheter som den utländska militära personalen ska kunna tilldelas endast ska kunna utövas i förhållande till medlemmar i styrkan, inte i förhållande till den svenska civilbefolkningen, men också att denna viktiga begränsning inte framgår tydligt av själva bemyndigandet. Eftersom förslaget ger långtgående befogenheter på svenskt territorium bör det inte föreligga några oklarheter kring

tolkningen. Regeringen bör tydliggöra hur ett våldsmandat ska uttolkas. Risken är annars en rättsosäker ordning, inte minst i en situation där utländsk personal använt våld mot svenska medborgare.

Regeringen bör återkomma med ett förtydligande i skyddslagen (2010:305) för att tydliggöra gränserna för bemyndigandet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vapenexport

I propositionen föreslås ändringar i krigsmaterielexportlagen som innebär att regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd för utförsel av krigsmateriel till Nato och dess medlemsländer samt till en stat inom EES. Tidigare gällde möjligheten USA och länder inom ESS, och den utvidgas alltså nu till att gälla hela Nato. I praktiken innebär detta att ytterligare fem länder omfattas. Det gäller Albanien, Kanada, Montenegro, Nordmakedonien, Storbritannien och Turkiet.

Stockholms universitets juridiska fakultetsnämnd skriver i sitt remissvar om hur export av krigsmateriel till dessa länder i vissa fall kan strida mot både folkrätten, vapenexportfördraget och EU:s gemensamma regler om krigsmaterielexport. Nämnden föreslår därför en säkerhetsventil som gör det möjligt för regeringen att stoppa utförsel och tekniskt bistånd när sådan export skulle kunna strida mot Sveriges internationella förpliktelser.

Vänsterpartiet varnade tidigt för riskerna med att ansöka om medlemskap i en militär allians med bl.a. Turkiet. Att andra länder ska tillåtas diktera villkoren för svensk politik är oacceptabelt. År 2022 exporterade Sverige vapen till Albanien. ISP:s generaldirektör Carl Johan Wieslander menar att sannolikt hade inte export till vare sig Turkiet eller Albanien beviljats om det inte vore för Sveriges Natoansökan (DI den 17 mars 2023).

Turkiet är ett land som upprepade gånger brutit mot såväl mänskliga rättigheter som folkrätten. Turkiets president Erdoğan har gått hårt åt kurdiska oppositionspolitiker, journalister och politiska motståndare. Fängslandet av Istanbuls borgmästare Ekrem İmamoğlu i mars 2025 är bara ett exempel. Gripandet av den svenska journalisten Joakim Medin som skulle rapportera om utvecklingen är ett annat. Turkiets bristande respekt för demokrati och yttrandefrihet är mycket allvarlig. Sverige ska inte handla med vapen med ett land som så grundläggande brister i sin demokrati.

Efter ett beslut i oktober 2019 stoppades all vapenexport till landet på grund av en militäroffensiv mot Syrien. I samband med Sveriges ansökan om medlemskap i Nato valde man att återigen bevilja vapenexport till Turkiet – inte på grund av demokratiska framsteg, en ökad respekt för folkrätten eller att man slutat bete sig militärt aggressivt mot andra länder, utan på grund av Sveriges medlemskap i Nato.

Läs mer i vår motion med anledning av skrivelse 2025/26:114 Strategisk exportkontroll 2025 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden (mot. 2025/26:4102) och vår motion med anledning av proposition 2025/26:228 Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel (mot. 2025/26:4091).

I en tid när respekten för folkrätten kränks av Ryssland på ett oacceptabelt och farligt sätt behöver Sverige kompromisslöst stå upp för folkrätten. Att acceptera att andra länder bryter mot densamma bara för att de är Natoländer är att undergräva den respekten.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Kärnvapen

Flera remissinstanser efterfrågar ett förtydligande av hur regeringen ställer sig till kärnvapen på svenskt territorium. Regeringen poängterar i sin proposition att Sverige ansökte om medlemskap i Nato utan förbehåll och att denna hållning står fast. Man skriver visserligen att det inte finns skäl att ha kärnvapen på svenskt territorium i fredstid. Men det måste snarare betraktas som en bedömning än som ett förbud. Tvärtom indikerar det att läget kan komma att ändras. I övrigt behandlas inte frågan. Detta trots att kärnvapen är en bärande del av Nato, och Nato är en kärnvapenallians i bemärkelsen att amerikanska kärnvapen utgör den yttersta garantin för de allierades säkerhet.

Sverige ska inte vara en del av den kärnvapenkapprustningen. Det ska inte råda några oklarheter kring Sveriges ställningstaganden när det gäller kärnvapen. Vänsterpartiet har länge drivit att Sverige ska införa en lagstiftning liknande den finska som gör det tydligt att vi inte accepterar användningen av atombomber och andra kärnvapen.

I vår motion Ett kärnvapenfritt Sverige (mot. 2024/25:55) yrkar vi bl.a. på att Sverige ska anta en nationell lagstiftning som förbjuder införsel, lagring och transitering av kärnvapen på svenskt territorium i både freds- och krigstid, att Sverige omgående ska signera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen och att Sverige ska driva på för kärnvapenfria zoner i vårt närområde.

Håkan Svenneling (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)